

Temat:
***Moja hierarchia
wartości***

(w kontekście filmu *Filip*).

Opracowała: dr Joanna Zabłocka-Skorek – filmoznawczyni, edukatorka, trenerka, prezeska Fundacji Rozwoju Kompetencji Medialnych i Społecznych „KinoSzkola”

Grupa wiekowa: szkoła ponadpodstawowa (godzina wychowawcza, etyka, wiedza o społeczeństwie, historia i teraźniejszość) oraz klasy VIII szkoły podstawowej;

W trakcie zajęć uczeń:

- próbuje zdefiniować pojęcie „wartość”; poznaje wielość jego znaczeń; rozumie czym jest wartość w kontekście moralnym;
- wyjaśnia, czym jest hierarchia wartości, potrafi opisać koncepcję piramidy wartości Maxa Schelera;
- próbuje zrekonstruować hierarchię wartości bohatera filmu Filip;
- zastanawia się nad zachowaniem Filipa w kontekście moralnym;
- potrafi wskazać czynniki przyczyniające się do dewiacji systemu moralnego młodego człowieka;
- podejmuje refleksję nad postępowaniem bohatera, który jest jednocześnie ofiarą i sprawcą przemocy;
- zastanawia się czym jest bohaterstwo – analizuje zachowania Filipa w kontekście obecnych wydarzeń wojennych;
- dokonuje samorefleksji – zapisuje swoją hierarchię wartości;

Czas trwania: dwie jednostki lekcyjne;

Metody pracy:

- burza mózgów;
- analiza i interpretacja dzieła filmowego;
- dyskusja, debata (również oksfordzka);
- praca w parach, praca w grupie, praca indywidualna;
- metody podawcze (wykład);

Materiały dydaktyczne:

- załącznik nr 1 – definicje WARTOŚCI;
- załącznik nr 2 – piramida wartości Maxa Schelera;
- załącznik nr 3 – WYKAZ WARTOŚCI (do wydrukowania dla każdego ucznia);
- załącznik nr 4 – Karta pracy nr 1;
- załącznik nr 5 – Karta pracy nr 2;
- karteczki samoprzylepne;

Przed zajęciami:

Uczniowie oglądają film pt.: *Filip*, reż. Michał Kwieciński, Polska 2022, 125 min.

Przebieg zajęć:

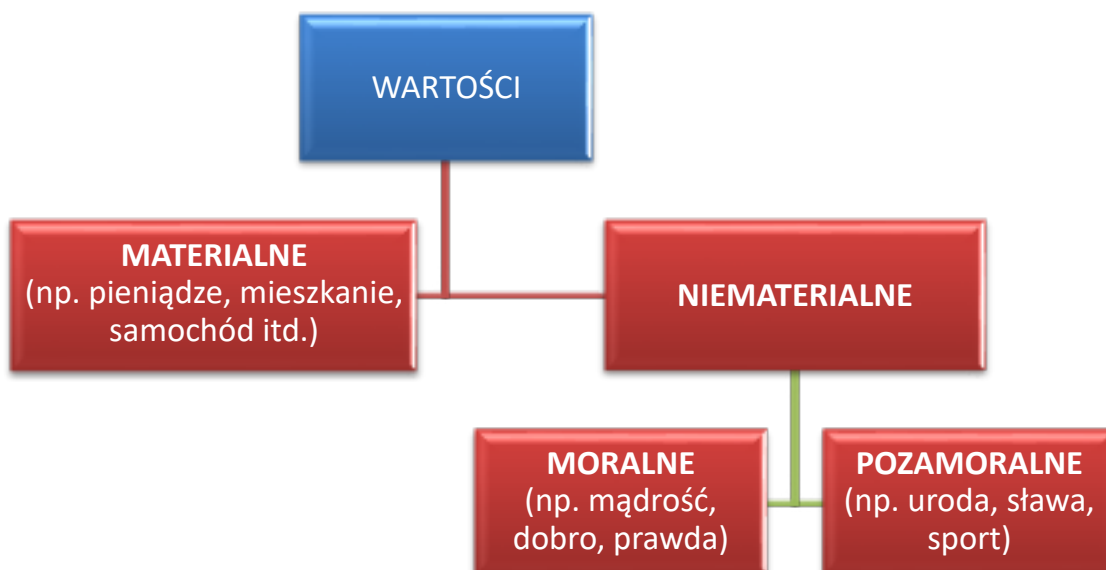
LEKCJA PIERWSZA

I. CZYM SĄ WARTOŚCI?

(burza mózgów, dyskusja, wykład / łącznie około 15 min.)

1. Na środku tablicy (flipcharta itp.) nauczyciel/ka zapisuje słowo **WARTOŚĆ** i prosi uczniów, aby spróbowali je **zdefiniować** (uwaga – na tym etapie uczestnicy mogą definiować „wartość” w różnych kontekstach – również matematycznym czy fizycznym). Prowadzący/a lub uczniowie/uczennice zapisują odpowiedzi na tablicy, a następnie nauczyciel/ka wprowadza definicje słownikowe ([załącznik nr 1.](#)), zwracając uwagę na mnogość ich kontekstów.
2. Prowadzący/a informuje uczniów, że nauka zajmująca się **WARTOŚCIAMI** to **AKSJOLOGIA**, wchodząca w skład różnych dyscyplin naukowych, rozważająca wartości w różnych kontekstach (moralnym, poznawczym, religijnym, ekonomicznym, matematycznym, filozoficznym, itd.).

Na tablicy rysuje podstawowych [schemat podziału wartości](#) i po krótko objaśnia każde z określeń:

3. Nauczyciel/ka pyta uczniów: Jak rozumiecie słowo **MORALNOŚĆ**? Oczywiście (w najprostszym tłumaczeniu) jest to zespół różnych norm i zasad, które pozwalają człowiekowi rozróżniać dobra od zła.

moralność

1. «zespół ocen, norm i zasad określających zakres poglądów i zachowań uważanych za właściwe»
2. «całokształt zachowań i postaw jednostki lub grupy, oceniany według jakiegoś społecznie funkcjonującego systemu ocen i norm moralnych»

Za: <https://sjp.pwn.pl/szukaj/moralno%C5%9B%C4%87.html> [dostęp: 30.01.2023].

4. Nauczyciel/ka podsumowuje tę część zajęć:

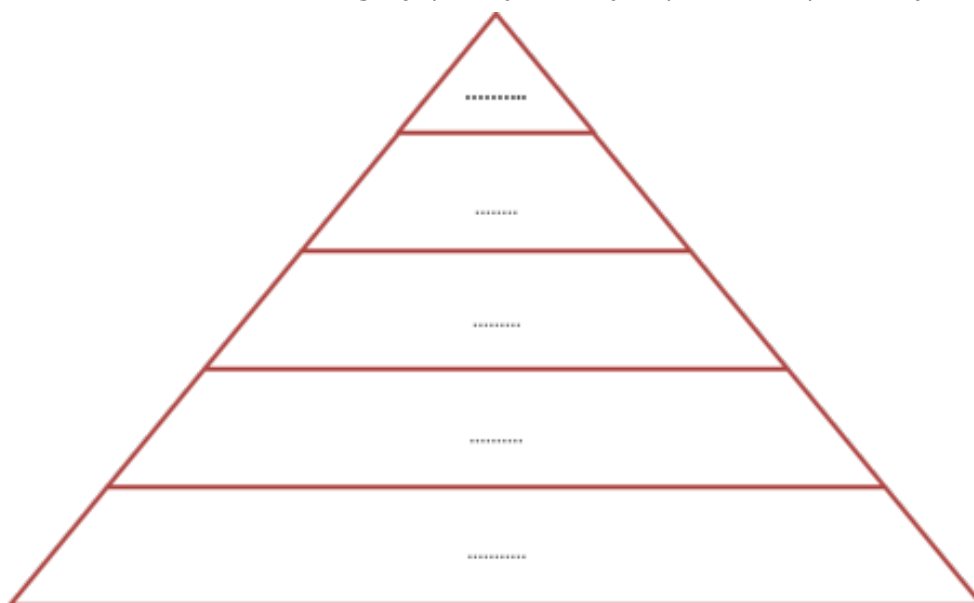
a. **Wartości moralne** są dla człowieka kierunkowskazem – dzięki nim człowiek wie, co należy, a czego nie należy robić, aby przyczynić się do dobra własnego i innych ludzi. Są również wewnętrznym kompasem – dzięki nim człowiek podejmuje odpowiednie decyzje, które budują relacje z sobą i innymi ludźmi.

b. **Hierarchia wartości** inaczej system wartości, który człowiek nabywa w procesie socjalizacji. Powinna być tak skonstruowana, aby człowiek wiedział do czego dąży, co jest dla niego najważniejsze i jak powinien się zachowywać, aby pozostać w szacunku ze sobą i innymi ludźmi. Za twórcę koncepcji UNIWERSALNEJ HIERARCHII WARTOŚCI przyjmuje się **Maxa Schellera**, niemieckiego filozofa, który stworzył tzw. PIRAMIDĘ WARTOŚCI (patrz załącznik nr 2.)

II. Hierarchia wartości bohatera filmu Filip (analiza i interpretacja tekstu filmowego)

1. Nauczyciel rozdaje każdemu uczniowi wykaz wartości (załącznik nr 3.) oraz kilka karteczek samoprzylepnych.

Na tablicy rysuje schemat **piramidy wartości** (patrz niżej). Prosi uczniów o wypisanie na karteczkach samoprzylepnych wartości, które były istotne w życiu Filipa (1 wartość na jednej karteczka), a następnie przyklejenie ich na wybranych przez siebie poziomach piramidy wartości, w układzie – od góry (te najważniejsze) do dołu (te mniej ważne).

Schemat piramidy wartości (do namalowania na tablicy/flipcharcie)

2. Nauczyciel/ka porządkuje tablicę i omawia jej zawartość z grupą.

Pod dyskusję i głosowanie zostają poddane kwestie sporne – na przykład jedna wartość, która została umieszczona przez różnych uczniów na różnych poziomach piramidy.

Celem zadania jest próba zrekonstruowania schematu wartości, które wyznaje Filip.

LEKCJA DRUGA

III. Czy można usprawiedliwić niemoralne zachowanie? (analiza i interpretacja dzieła filmowego, debata, dyskusja)

1. Prowadząca/y rozpoczyna tę część zajęć od kilku pytań:

- *Przypomnijcie sobie jakieś filmy o wojnie, a najchętniej – polskie filmy o drugiej wojnie światowej. W jaki sposób przedstawione zostały ofiary wojny?*
- *Czy głównego bohatera filmu Filip można nazwać ofiarą wojny?*
- *Co go różni zatem od innych, wymienionych przez Was postaci?*

Filmowy Filip nie jest postacią nieskazitelną moralnie, do czego przyzwyczało nas większość filmów (przede wszystkim polskich) o ofiarach wojny. W „Filipie” trudno odnaleźć ślady polskiej martyrologii. Dostrzeżemy tu postać silną, odnajdującą się w trudnej sytuacji, a nawet – wykorzystującą swe położenie i profesję. Wielokrotnie też trudno nam, widzom, odnaleźć w Filipie ofiarę, szczególnie w momentach, w których jawnie dokonuje przemocy (np.: w postaci świadomego znieważania niemieckich kobiet, a przede wszystkim – w ostatniej scenie, w której „na ślepo” strzela do tańczących Niemek i Niemców).

*Czy można zatem usprawiedliwić jego wątpliwie moralnie decyzje?
W tej części zajęć spróbujemy odpowiedzieć na to pytanie.*

2. **Debata** (jeśli czas pozwoli może być przeprowadzona debata oksfordzka)

Nauczyciel/ka wybiera spośród uczniów 5 jurorów, a pozostałą część klasy dzieli na dwie grupy. Każda z grup broni swojej tezy:

Grupa 1: Nie można usprawiedliwić niemoralnego zachowania Filipa.

Grupa 2: Można usprawiedliwić niemoralne zachowanie Filipa.

Na przygotowanie argumentów do debaty uczniowie mają 10 minut. Po upływie tego czasu przedstawiciel każdej z grup „wykłada argumenty”. Każda ze stron ma 3 minuty na przedstawienie swych racji (uwaga! Nauczyciel/ka pilnuje przestrzeni i czasu – w trakcie wypowiedzi jednej osoby nikt inny nie może się odezwać). Po przedstawieniu swych tez grupy mają 5 minut na przygotowanie „mowy końcowej” (która nawiązuje również do argumentów zawartych w wypowiedzi grupy przeciwnej). „Mowa końcowa” każdej z grup trwa po 2 minuty.

Po upływie czasu prezentacji jurorzy podejmują werdykt – czyli ustalają, które argumenty do nich bardziej „przemówiły”.

Po werdykcie nauczyciel/ka zbiera wrażenia uczniów. Pyta, co w tym zadaniu sprawiło im największą trudność, a co przyszło z łatwością. W kilku słowach daje im informację zwrotną na temat ich pracy.

3. Nauczyciel/ka dzieli uczniów na 3,4-osobowe grupy. Uczniowie podczas burzy mózgów tworzą listę czynników, które przyczyniły się do ukształtowania systemu wartości Filipa (załącznik nr 4. Karta pracy ucznia nr 1.)

Po około 7 minutach pracy własnej, nauczyciel/ka prosi wybranych uczniów o przedstawienie wyników swojej pracy. Wspólnie z pozostałymi uczestnikami rozmawiają o czynnikach determinujących system aksjonormatywny oraz zachowanie Filipa. Należy koniecznie wspomnieć o:

- pochodzeniu Filipa, a tym samym o całym kontekście Holocaustu;
- wieku Filipa w momencie śmierci rodziny i narzeczonej;
- okolicznościach śmierci rodziny Filipa i jego narzeczonej (tutaj wspomnieć należy o tym, w jaki sposób Filip jako jedyny przeżył strzelaninę w teatrze);
- śmierci jego kolegów z pracy we frankfurckim hotelu;
- znaczeniu zakrywania ust Niemkom podczas zbliżenia seksualnego;
- znajomości/przyjaźni ze Staszkiem (granym przez Więckiewicza);

IV. Bohaterski (anty)bohater? (burza mózgów, dyskusja)

Nauczyciel/ka na dwóch stronach tablicy wypisuje słowa BOHATER i ANTYBOHATER. Prosi uczniów, aby podawali argumenty przemawiające za tym, że Filip jest bohaterem lub antybohaterem.

Mistrzostwo filmu „Filip” kryje się właśnie w tym, że pod płaszczykiem cwaniaka, cynika, casanowy, antybohatera kryje się wrażliwy, młody człowiek, który próbuje sobie poradzić z traumą. Wszystkie jego czyny i wybory związane są z okolicznościami, wobec których postawił go los (pochodzenie, czas historyczny). Czy fakt, że udaje Francuza, pracując w ekskluzywnym hotelu i obsługując Niemców i Niemki sprawia, że nie można go nazwać bohaterem jak tych, którzy walczą na froncie? Czyż nie znalazł sobie swojego własnego sposobu na walkę z wrogiem?

Można dyskusję poprowadzić w kierunku obecnej sytuacji – młodych Ukraińców, którzy wyjechali z kraju, w którym toczy się wojna i zadać uczniom/uczennicom pytanie – co byś zrobił na ich miejscu? Czy smartfon może być równie ważnym narzędziem walki, co karabin?

V. Moja hierarcha wartości (praca własna)

Prowadząca/y zachęca uczniów do pracy indywidualnej i samorefleksji. Wiadomym jest, że hierarchia wartości każdego człowieka ulega zmianom i modyfikacjom – pod wpływem wieku, czynników wewnętrznych i zewnętrznych. Warto jest zatem przyglądać się sobie i sprawdzać, co jest dla mnie w tym momencie ważne.

W tym celu nauczyciel/ka rozdaje uczniom Kartę pracy nr 2 (załącznik nr 5.), prosząc, aby wypisali 10 najważniejszych dla nich wartości. Zachęca uczniów do tego, aby zachowali tę listę dla siebie i wrócili do niej za kilka lat sprawdzając, czy uległa zmianie.

VI. PODSUMOWANIE (i praca domowa dla chętnych)

Prowadząca/y dziękuje uczniom za uczestnictwo w zajęciach, prosząc, aby podzielili się tym, co jest w nich żywe po zajęciach, co najbardziej z nimi zostanie.

Chętnych zaprasza do pisemnej pracy własnej – przygotowania wypowiedzi na temat: „W czym jestem podobny/podobna do Filipa” lub „Do czego Filip mnie zainspirował?”.

WARTOŚĆ – definicje

1. za: Słownik języka polskiego PWN,

<https://sjp.pwn.pl/sjp/wartosc;2534732.html> [dostęp: 30.01.2023].

1. «to, ile coś jest warte pod względem materialnym»
2. «cecha tego, co jest dobre pod jakimś względem»
3. «posiadanie zalet»
4. «zasady i przekonania będące podstawą przyjętych w danej społeczności norm etycznych»
5. «liczba określająca, ile jednostek zawiera dana wielkość fizyczna lub wielkość mogąca zastąpić wyrażenie algebraiczne, jego zmienne»

2. za: Encyklopedia PWN,

<https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/wartosc;3994143.html> [dostęp: 30.01.2023]

wartość, filoz. podstawowa kategoria aksjologii, oznaczająca wszystko to, co cenne i godne pożądania, co stanowi cel ludzkich dążeń.

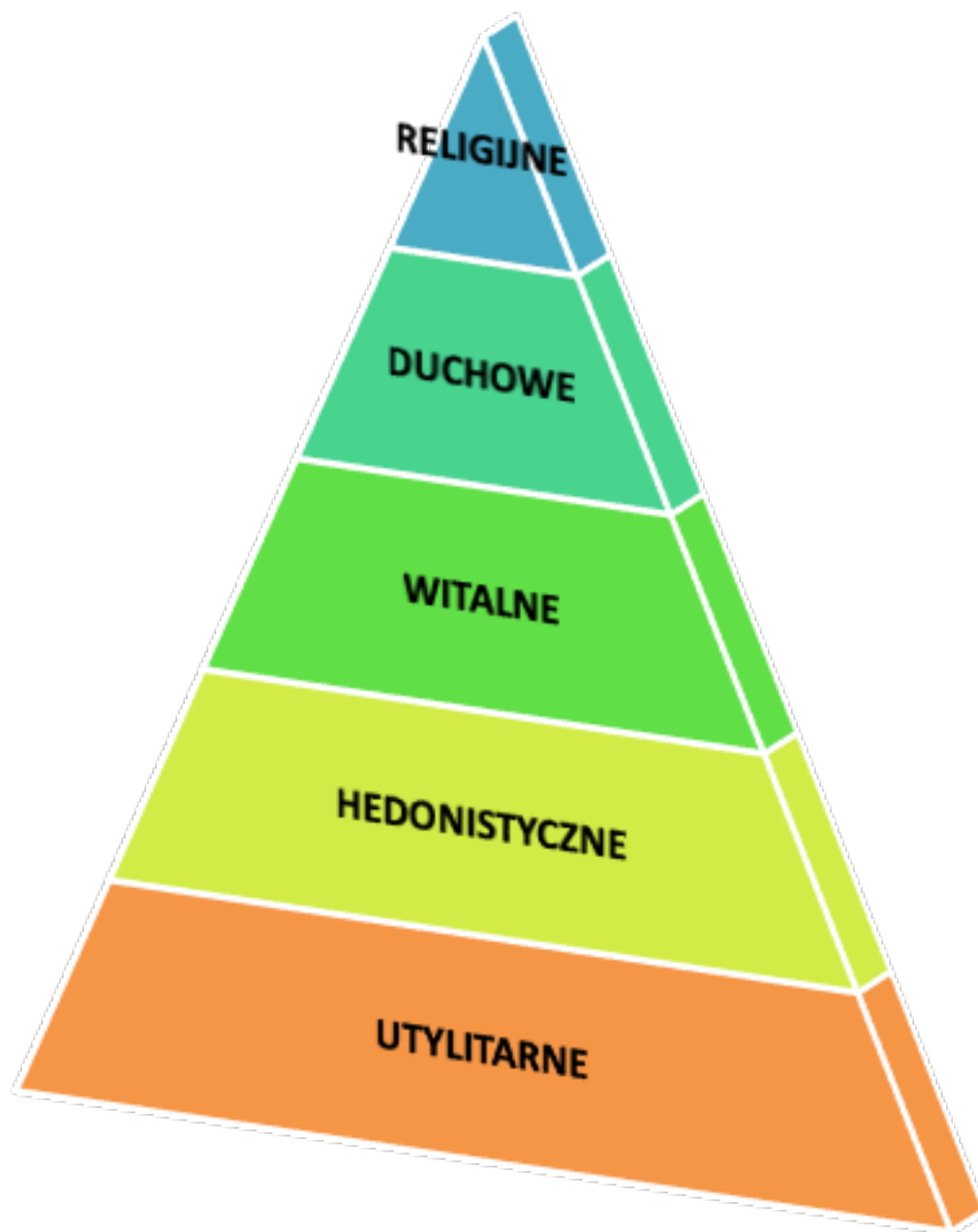
Wśród filozofów, zwłaszcza etyków i estetyków, toczy się spór, czy wartość jest czymś, co przysługuje przedmiotom obiektywnie czy subiektywnie; obiektywiści ujmują wartość jako cechę przysługującą przedmiotowi (zjawisku) niezależnie od jego subiektywnej oceny przez określony podmiot, z określonego punktu widzenia; subiektywiści ujmują wartość jako cechę nadawaną przedmiotowi przez podmiot, ujawniającą jedynie określone postawy emocjonalne i wolicjonalne wobec wartościowania.

3. za: Wikisłownik,

<https://pl.wiktionary.org/wiki/warto%C5%9B%C4%87#pl> [dostęp: 30.01.2023]

- (1.1) określony stan danej cechy, wymiar cechy; znaczenie; to, ile coś jest warte z jakiejś przyczyny
- (1.2) kwota pieniędzy, jaką wart jest jakiś przedmiot lub usługa
- (1.3) zwykle lm zasada moralna, przekonanie
- (1.4) fiz. mat. liczba wyrażająca daną wielkość fizyczną lub będąca wynikiem wyrażenia matematycznego

PIRAMIDA WARTOŚCI MAXA SCHELLERA

- 1. RELIGIJNE** – związane ze świętością (skoncentrowane wokół tego pojęcia);
- 2. DUCHOWE:**
 - a. estetyczne (piękno/brzydota);
 - b. poznawcze (prawda/fałsz);
 - c. prawne (porządek/nieporządek, sprawiedliwość/niesprawiedliwość);
- 3. WITALNE** – związane z życiem i śmiercią (np. prawo do życia, wolność, zdrowie);
- 4. HEDONISTYCZNE** – związane z przyjemnością (np. radość życia, zabawa, dostatek);
- 5. UTYLITARNE** – związane z użytecznością, przynoszące korzyści.

Załącznik nr 3. WYKAZ WARTOŚCI (strona 1)

akceptacja	aktywność	altruizm	ambicja	asertywność	atrakcyjność
autonomia	bezinteresowność	bezpieczeństwo	bliskość	bogactwo	bohaterstwo
ciekawość	czas dla siebie	czułość	czystość	decyzyjność	dobrobyt
doskonałość	dostatek	duchowość	duma	dyscyplina	efektywność
empatia	energia	entuzjazm	estetyka	godność	harmonia
hedonizm	honor	humor	indywidualizm	inteligencja	intuicja
intymność	jasność	kariera	komfort	kompetencja	kontrola
kreatywność	lojalność	ład	marzenia	mądrość	męstwo
miłość	mistrzostwo	motywacja	nadzieja	naturalność	nauka
niezależność	obiektywizm	obowiązkowość	ochrona środowiska	odpowiedzialność	odwaga
optymizm	oryginalność	osiągnięcia	oszczędność	otwartość	pacyfizm
partnerstwo	pasja	patriotyzm	perfekcja	pieniądze	piękno
podziw	pogoda ducha	pokora	pomoc innym	pomysłowość	popularność
porządek	posłuszeństwo	poświęcenie	pracowitość	prawda	prawdomówność

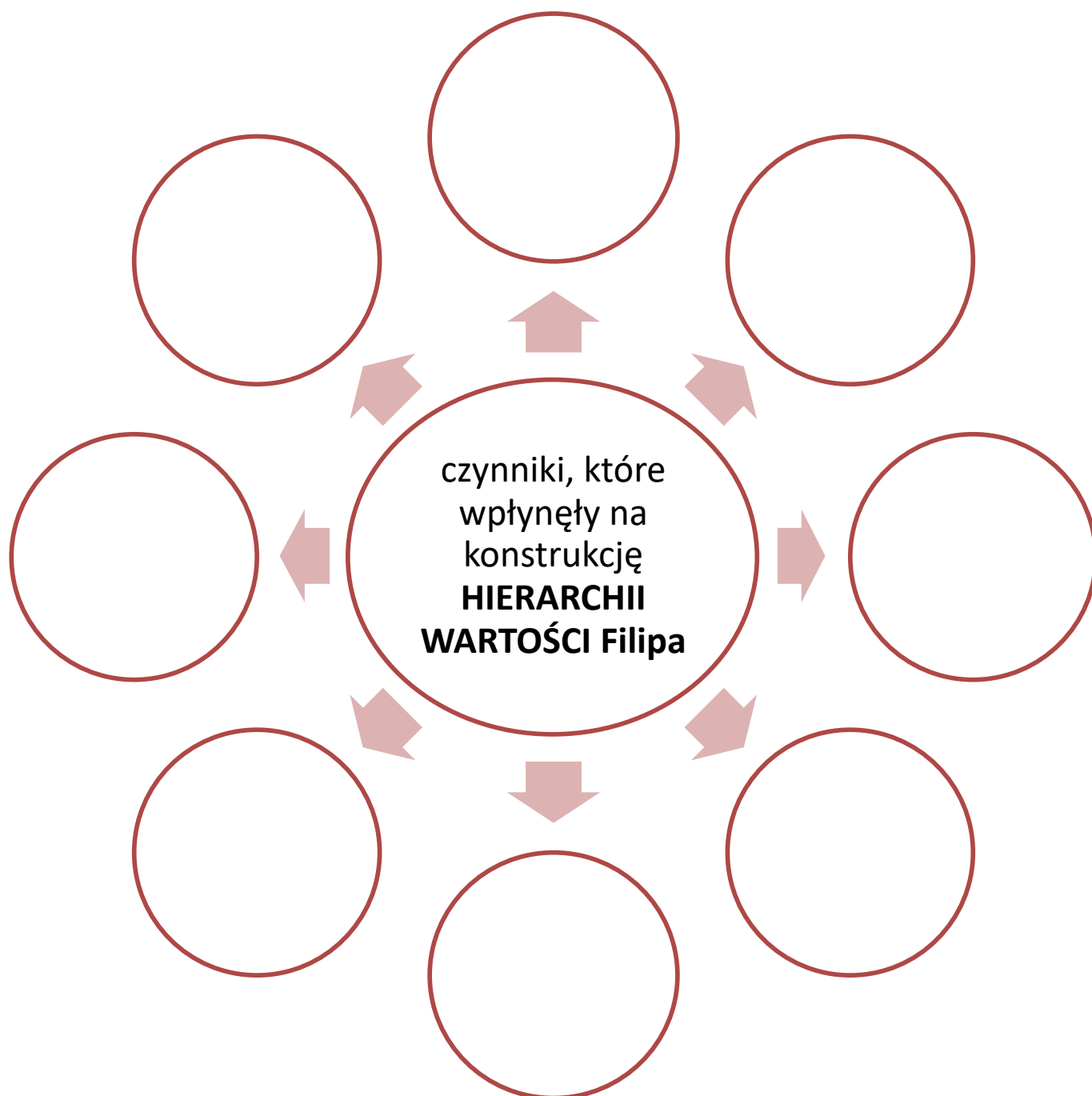
Załącznik nr 3. WYKAZ WARTOŚCI (strona 2)

prestiz	profesjonalizm	prostota	prywatność	przedsiębiorczość	przygoda
przyjaźń	przynależność	przywództwo	przyzwoitość	radość	relacje
religia	rodzicielstwo	rodzina	rozpoznawalność	rozrywka	rozsądek
rozwaga	rozwój	równość	równouprawnienie	równowaga	rywalizacja
ryzyko	rzetelność	samoświadomość	satisfakcja	serdeczność	siła
skromność	sława	solidność	spełnienie	spokój	spontaniczność
sprawiedliwość	sprawność fizyczna	stabilność finansowa	staranność	sukces	szacunek
szczerść	szlachetność	sztuka	takt	tolerancja	towarzystwo
tradycja	twórczość	uczciwość	uczucowość	uczynność	umiær
uroda	uwaga	uznanie	wdzięczność	wiara	wiedza
wierność	władza	wolność	wrażliwość	wsparcie	współczucie
współpraca	wygoda	wykształcenie	wyobraźnia	wyrozumiałość	wytrwałość
wyzwania	zaangażowanie	zabawa	zadowolenia	zaradność	zaufanie
zdrowie	zgoda	zrozumienie	związek	życie po swojemu	życzliwość

Załącznik nr 4.

KARTA PRACY UCZNIĄ nr 1 (do zadania III.3)

Uzupełnij poniższy schemat, wpisując sceny/sytuacje, które miały wpływ na ukształtowanie się hierarchii wartości Filipa oraz jego zachowanie.

Załącznik nr 5.

Karta pracy nr 2. Praca indywidualna

Uzupełnij poniższy schemat, wpisując sceny/sytuacje, które miały wpływ na ukształtowanie się hierarchii wartości Filipa oraz jego zachowanie.

Spośród **WYKAZU WARTOŚCI** (załącznik nr 3) wybierz **10 dla Ciebie najważniejszych**. Zapisz je w kolejności od góry do dołu - od najistotniejszych do mniej ważnych.

MOJA HIERARCHIA WARTOŚCI W DNIU:

